

3. Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 1999. — 152 с.

4. Кардаш В. Я. Маркетингова політика: Підручник. — К.: КНЕУ, 2001. — С. 6—9.

5. Павленко А. Ф., Войчак А. В., Кардаш В. Я., Пилипчук В. П. та ін. Теорія і практика маркетингу в Україні. — К.: КНЕУ, 2005. — С. 581.

Стаття надійшла до редакції 29.12.2007

УДК 658.8

С. І. Поперечний, канд. екон. наук, доц.,
О. Л. Клебан, аспірант

ВПЛИВ РИНКОВОЇ КОН'ЮНКТУРИ НА ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються проблеми ефективного використання основних фондів сільськогосподарських підприємств в умовах мінливості кон'юнктури.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: основні виробничі фонди, сільськогосподарські підприємства, ринкова кон'юнктура.

Основні виробничі засоби сільськогосподарських підприємств тривалий час формувалися на основі адресно доведених показників, планових обсягів товарної продукції та можливості придбання засобів. При цьому до уваги не бралися можливі зміни у середовищі функціонування підприємства та необхідність їх перепрофілювання. У даний час наявними основними засобами важко маневрувати, пристосовуватися до складних і динамічних змін кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції.

Проблеми формування та ефективного використання основних виробничих фондів сільськогосподарських підприємств не нові. Однак у переважній більшості наукових публікацій питання рівня забезпеченості основними фондами, обґрунтування способів більш ефективного їх використання розглядаються абстраговано від ринкової ситуації [2, 4, 5].

В умовах ринкових відносин усі господарські рішення, в тому числі пов'язані із формуванням та використанням основних виробничих фондів, повинні прийматися з урахуванням існуючої та

очікуваної ситуації на ринку. У цьому плані М. Д. Янків твердить: «Для забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарського виробництва потрібно мати стратегічний план, зорієнтований на задоволення попиту споживачів, який з'ясовується лише в процесі маркетингових досліджень. Нова ідеологія в організації планування полягає у тому, що лише потреби ринку, інтереси споживачів визначають формування виробничої, інвестиційної, збутової програми для кожного підприємства» [6, с. 56].

Аналізуючи аналогічні проблеми в промисловості, С. О. Ішук зазначає, що основні виробничі засоби сучасних товаровиробників повинні характеризуватися високою гнучкістю, що дасть змогу підприємству легко адаптуватися до нових ринкових умов. При цьому під гнучкістю розуміють «...здатність потенціалу підприємства переходити з одного функціонального стану в інший із мінімальними витратами для реалізації нової виробничої програми або виконання нових функцій» [3, с. 39]. Такий же підхід слід вважати прийнятним і для сільськогосподарських підприємств.

Метою статті є вивчення проблем гнучкого маневрування основними виробничими засобами, забезпечення найбільш доцільних напрямів використання цих засобів відповідно до нинішньої та очікуваної кон'юнктури ринку.

Сільськогосподарські суб'єкти господарювання функціонують у складних і динамічних умовах зовнішнього маркетингового середовища. Досі не сформована належна інфраструктура аграрного ринку. Окремі виробники позбавлені можливості вибору альтернативних каналів збуту. Ціни часто формуються під впливом монопольних тенденцій і намірів організацій, які спеціалізуються на заготівлях у регіоні. У таких умовах важко прогнозувати ринкову ситуацію і ціну навіть теоретично. У переважній більшості сільськогосподарських підприємств не розробляють навіть поточних планів і виробничих програм.

Обмежені фінансові ресурси і наявні основні виробничі фонди використовуються для виробництва тих видів продукції, які за нинішньої ціни забезпечують найбільший прибуток. При цьому від спільної дії значної кількості товаровиробників, як правило, зростає пропозиція найбільш привабливої з економічної точки зору продукції. Зростання пропозиції призводить до зниження ціни і втрати очікуваного прибутку. Орієнтація лише на поточну ринкову ситуацію часто веде до неефективного використання основних засобів, які формуються тривалий час. Розроблені бізнес-плани на основі поточної ціни нерідко передбачають залучення

кредитних ресурсів, які через наступні зміни ціни неможливо повернути, що призводить до критичних результатів.

Проблема формування оптимального складу основних виробничих засобів ускладнюється тим, що відсутня необхідна інформація про очікувані зміни у кон'юнктурі ринку, на що вказують приблизно 50 % сільськогосподарських товаровиробників [1, с. 63]. Сільськогосподарські підприємства західного краю переважно невеликі. Самостійно вивчати і тим більше прогнозувати ринкову ситуацію їм не під силу. У таких умовах надто складно забезпечити оптимальну структуру основних виробничих фондів.

З метою виявлення тенденцій формування і використання основних виробничих фондів в окремих галузях сільського господарства на основі методики, рекомендованої наказом Міністерства аграрної політики від 20.05.2002 р. за № 135, нами здійснено розподіл вартості основних фондів за видами продукції. Вартість основних засобів, які використовувалися для виробництва одного виду продукції, прямо відносилася на даний вид товару. Розподіл середньорічної вартості інших основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення за видами продукції здійснювався пропорційно сумі віднесених амортизаційних відрахувань та фонду відтворення (для орендованого майна) (табл. 1).

В умовах загального зменшення вартості основних виробничих фондів найменшими темпами скорочувалась вартість засобів виробництва, які використовувались у зерновому господарстві. Це пов'язано з тим, що до 2003 р. виробництво зерна забезпечувало найбільший прибуток порівняно з усіма іншими видами сільськогосподарської продукції.

Таблиця 1

**РОЗПОДІЛ ВАРТОСТІ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ЗА ВИДАМИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ У ПІДПРИЄМСТВАХ
ЯВОРІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, тис. грн**

Продукція	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2005 р. у відсотках до 2001 р.
Зернові і зерно- бобові	982	876	858	907	782	79,6
Цукрові буряки	842	790	767	36	—	—
Льон-довгунець	—	—	—	290	333	—

Закінчення табл. 1

Продукція	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2005 р. у відсотках до 2001 р.
Овочі відкритого ґрунту	389	250	226	109	167	42,9
Інша продукція рослинництва	632	526	474	363	250	39,6
Вирощування худоби та птиці (у живій масі): великої рогатої худоби	356	320	293	218	167	46,9
свиней	—	210	181	91	100	—
овець і кіз	—	73	68	36	—	—
Молоко	450	420	316	272	117	26,0
Інша продукція тваринництва	150	122	113	145	50	33,3

У структурі вартості основних виробничих фондів частка засобів праці, які використовувались у зерновому господарстві, зросла з 25,8 % до 26 % за 2001—2003 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

**ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯВОРІВСЬКОГО РАЙОНУ
ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ОКРЕМИХ ВИДІВ ПРОДУКЦІЇ
(у відсотках до загальної вартості фондів)**

Продукція	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Зернові і зернобобові	25,8	24,4	26,0	36,8	39,8
Цукрові буряки	22,2	22,0	23,3	1,5	—
Льон-довгунець	—	—	—	11,8	16,9
Овочі відкритого ґрунту	10,2	7,0	6,9	4,4	8,5
Інша продукція рослинництва	16,6	14,7	14,4	1,5	12,7

Продукція	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Вирощування худоби та птиці (у живій масі): великої рогатої худоби	9,4	8,9	8,9	8,8	8,5
свиней	—	5,9	5,5	3,7	5,1
овець і кіз	—	2,0	2,1	1,5	—
Молоко	11,8	11,7	9,6	11,0	6,0
Інша продукція тваринництва	3,9	3,4	3,4	5,9	2,6

Через зниження ціни на зерно, починаючи з 2004 р., його виробництво було збитковим. Однак інформація щодо очікуваного зниження цін до сільськогосподарських товаровиробників не була доведена і у 2004 р. вони нараховували вартість основних виробничих фондів, які використовувались у зерновому господарстві. У 2005 р. від виробництва зерна були одержані найбільші збитки у порівнянні із усіма іншими видами продукції (рис. 1).

Тис. грн

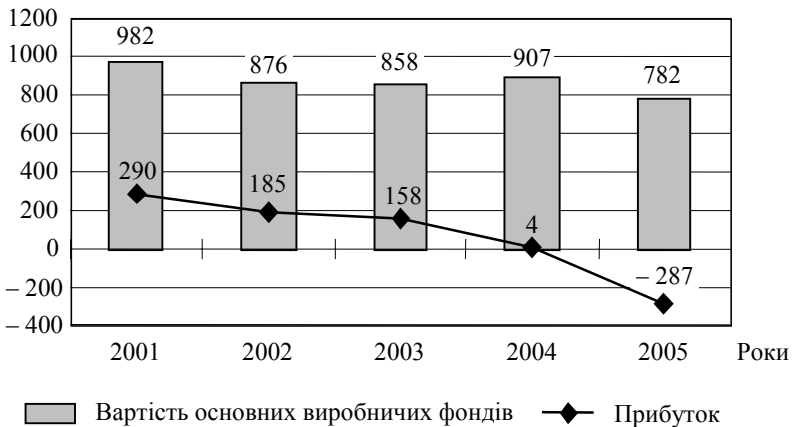

Рис. 1. Вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення, використаних для виробництва зерна, та маса прибутку, одержаного від реалізації виробництва зерна, та маса прибутку, одержаного від реалізації зерна

Державними органами управління сільським господарством здійснювались активні спроби забезпечити стабільний рівень закупівельних цін на цукор та цукрові буряки. В очікуванні цього вартість основних виробничих фондів до 2003 р. скоротилася несуттєво. Однак належних результатів такі спроби регулювання ринку цукру не забезпечили, і за 2004—2005 рр. сільськогосподарські підприємства Яворівського району позбулися засобів виробництва, призначених для виробництва цукрових буряків. Слід очікувати тривалого відставання пропозиції цукрових буряків у майбутні роки навіть за умови, що закупівельні ціни забезпечуватимуть їх прибуткове виробництво (рис. 2).

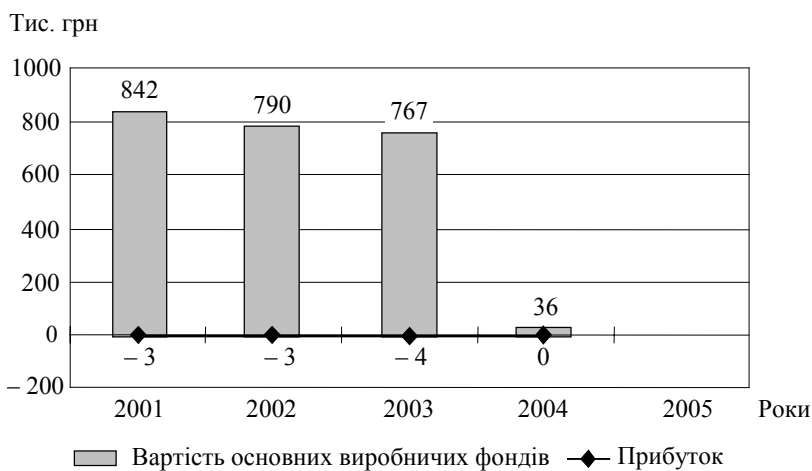

Рис. 2. Вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення, використаних для виробництва цукрових буряків, та маса прибутку, одержаного від реалізації цукрових буряків

Тваринницькі галузі порівняно з галузями рослинництва більш фондомісткі. Понад 70 % тут становить вартість будівель і споруд. Вони менш ліквідні, і проблемно забезпечити їх альтернативне використання для виробництва інших видів продукції. Тому особливо великі суми збитків від виробництва м'яса великої рогатої худоби за 2001—2003рр. поєднувались з низькими темпами зменшення вартості основних виробничих фондів (рис. 3).

Тис. грн

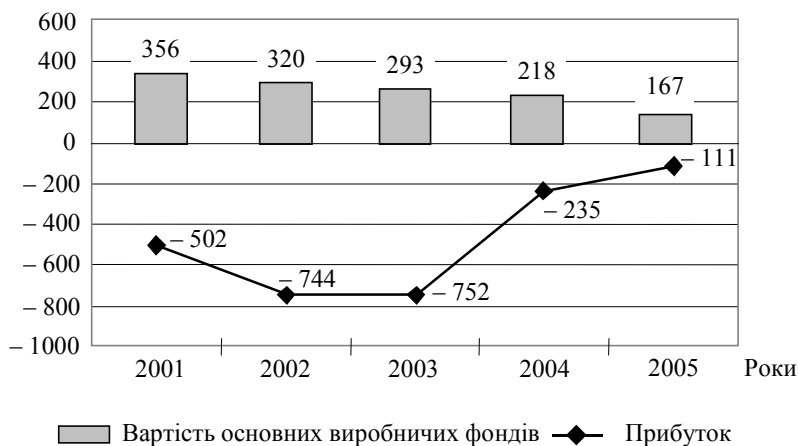

Рис. 3. Вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення, використаних для вирощування ВРХ (у живій масі), та маса прибутку, одержаного від реалізації ВРХ (у живій масі)

До 2003 р. виробництво товарного зерна було більше прибутковішим, ніж його використання на фуражні цілі для вирощування свиней. Тому тривалий період свинарські приміщення не будувалися, наявні не ремонтувалися, частина з них була списана, переобладнана на інші цілі. Починаючи з 2004 р., спостерігається зниження цін на зерно і підвищення закупівельних цін на свинину. Проте необхідні свинарські приміщення відсутні, що стримує можливості нарощування обсягів виробництва м'яса свиней (рис. 4).

Забезпечити ефективне використання основних виробничих фондів у сільськогосподарських підприємствах можливо за умови загальної економічної стабілізації, дослідження і прогнозування кон'юнктури ринків сільськогосподарської продукції, забезпечення необхідною інформацією усіх заінтересованих суб'єктів господарювання. При цьому дослідження і прогнозування ринку, розробка та реалізація регуляторних заходів, спрямованих на недопущення швидких і значних змін у рівнях ціни повинно бути основною функцією державних органів управління.

Тис. грн

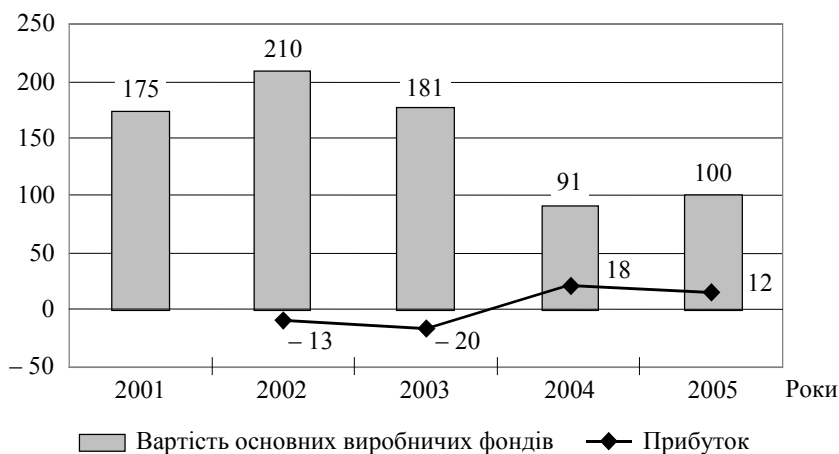

Рис. 4. Вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення, використаних для вирощування свиней (у живій масі), та маса прибутку, одержаного від реалізації свиней (у живій масі)

Із переходом до ринкових методів господарювання в Україні змінилися умови функціонування сільськогосподарських підприємств, за яких найбільший вплив на виробництво, напрями й економічну ефективність використання основних фондів має кон'юнктура ринку. При цьому з урахуванням того, що основні виробничі засоби сільського господарства проблемно використовувати в альтернативних цілях, і вони формуються тривалий час, державні органи управління повинні вивчати і, найважливіше, прогнозувати ринкову кон'юнктуру, забезпечувати необхідною інформацією усіх сільськогосподарських товаровиробників.

Література

1. Гоголя О. П., Степасюк Л. М. Удосконалення маркетингової діяльності сільськогосподарських товаровиробників // Економіка АПК. — 2006. — № 3. — С. 61—64.
2. Дайій О. І., Корецький М. Х. Основні виробничі фонди у сільському господарстві: сучасний стан та шляхи підвищення економічної ефективності використання: Монографія — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. — 103 с.

3. *Ищук С. О.* Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування і розвитку: Монографія. — Львів: ІРД НАН України, 2006. — 278 с.

4. Основні виробничі фонди сільського господарства: ефективність, оновлення, оцінка / Г. М. Підлісецький, П. М. Гарасим, М. І. Герун та ін.; За ред. Г. М. Підлісецького — К.: Урожай, 1995. — 192 с.

5. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / За ред. Г. М. Підлісецького. — К.: Інститут аграрної економіки, 2001. — 428 с.

6. *Янків М.* Агромакетинг як фактор ринкової трансформації АПК України // Економіка України. — 2000. — № 4. — С. 55—59.

Стаття надійшла до редакції 08.01.2007

УДК 658.8

І. П. Романенко, аспірант,
Кременчуцький державний політехнічний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Розглядаються проблеми підвищення конкурентоспроможності та ефективності функціонування агропромислових підприємств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: конкурентоспроможність, агропромисловий комплекс, маркетингове управління, маркетинговий потенціал.

Стрімка еволюція економіки України зі статусу планової до ринкового типу і відсутність унаслідок цього формування власного поетапного національного досвіду її регулювання зумовили необхідність використання вже усталених і перевірених методів функціонування ринків розвинутих країн. Водночас, сукупність негативних макроекономічних факторів, починаючи від пасивного формування органами державної влади чіткої та прозорої загальнонаціональної програми щодо подальших перспектив України на міжнародній арені та закінчуючи байдужим ставленням до наявності спотвореного уявлення у суб'єктів ринку про правильну діяльність на ринку спричинила те, що й на сучасному етапі розвитку ринкового економічного механізму спостерігається низь-